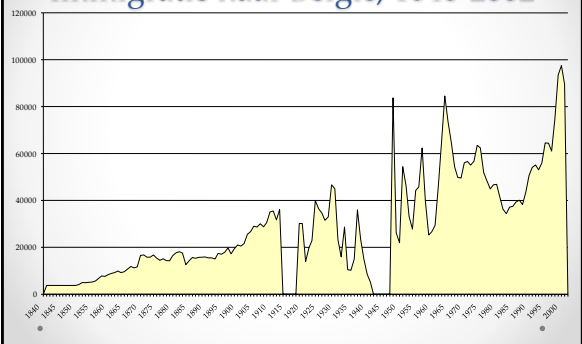

De vele grenzen gelegd en verlegd voor immigranten in en naar het 19de en 20ste eeuwse België

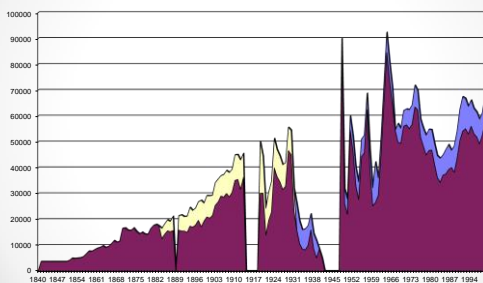
frank.caestecker@ugent.be
 Studie- en ontmoetingsdag
 Grenzeloos
 STAM, Gent
 24.9.2013

Immigratie naar België, 1840-2002

Wiens immigranten?

Het NIS trekt grenzen

■ Immigratie van België
 ■ Immigratie van personen geboren in België
 ■ Immigratie sinds 1884 personen geboren in het buitenland, sinds 1932 personen van buitenlandse nationaliteit

1. De liberale 19de eeuw (1860-1914)

•••
 Een grenzeloze wereld?

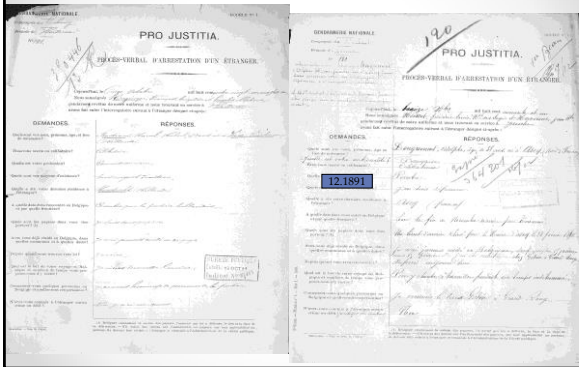
1.1. De onbewaakte landsgrens

- De grenswacht in het gemeentehuis: De toelating tot België werd geofficieerd met een inschrijving in het gemeentelijke bevolkingsregister waardoor de immigrant een quasi integrale toegang tot het economisch en maatschappelijk leven in België verwierf.
 - Voorwaarde: de immigrant moeten kunnen instaan voor zijn/haar levensonderhoud.
- De mobiele grenswachten: De rijkswacht patrouilleerde op het platteland om potentieel armlastige immigranten (landlopers en bedelaars) te verwijderen

1.2. De maatschappelijke integratie

- Immigranten zijn de facto Belgen
 - lid van hun (militaire) gemeenschappen
 - midden en hogere klasse: burgerwacht
 - lagere klasse: militaire loting
 - Evenwel geen toegang tot de elitaire politieke gemeenschap
- Hoe de jure Belg worden? Weinig animo, de helft van de naturalisatie-toekenningen tot 1875 zijn personen in dienst van de Belgische staat, voor wie de Belgische nationaliteit hen een vaste benoeming en pensioen oplevert. Ook tweedegeneratiemigranten die als sluimerende Belgen werden beschouwd maakte nauwelijks gebruik van hun optierecht.
- De nationale grens was weinig relevant:
 - "procès-verbal d'arrestation d'un individu qui nous paraissent étranger"

Eigen (Belgische) landlopers eerst

1.3 De nationale integratie

- Een meer actieve staat zorgt voor de Belgische natie als alledaagse realiteit: leerplicht, recht op verzorging, recht op inspraak (1893, ...).
- Een nieuwe ambtelijke vraag: welke nationaliteit heb je?
 - De volkstellingen vragen voor het eerst naar de nationaliteit in 1890, toen werd die vraag ook voor het eerst een standaardvraag voor de Rijkswacht, het leger, de gevangenis, de gemeente, ...
 - Geen vraag zonder gevolgen: bijv. buitenlanders geen leidinggevende functies meer in de burgerwacht (1897)
- Het aanleren van deze nationale toewijzing
- De grens wordt opgetrokken : de immigrant/buitenlander wordt vreemd van de natie, hij wordt vreemder
- Een enthousiasme voor de Belgische nationaliteit :
 - explosie van nationaliteitsbetwistingen en naturalisatieaanvragen
 - tweedegeneratiemigranten opteren massaal voor de Belgische nationaliteit (inclusief amnestiën)

20ste eeuw (1898/ 1918-20..)

- Een actieve staat die grenzen verlegt:
- De grenzen tussen Belgen (in zekere mate) opheft
- Staatsgrenzen legt om immigranten te weren
- Grenzen legt tussen Belgen en vreemdelingen in België

De toelating tot België

Grenswachten controleren de staatsgrens

- Opheffen van de grens binnen de Benelux
- Opheffen van de grens binnen de Europese unie
 - Schengen-ruimte met enkel havens (incl. luchthaven) als Belgische buitengrenzen

Economische crisis en vervolging weerspiegelen zich in het weren aan de grens

1925	4884
1926	3619
1927	1963
1928	3317
1929	2457
1930	4048
1931	5542
1932	7030
1933	4338
1934	2648
1935	2683
1936	2304
1937	2320
1938	7797
1939	5842

Eenmaal toegelaten, niet overal toegelaten

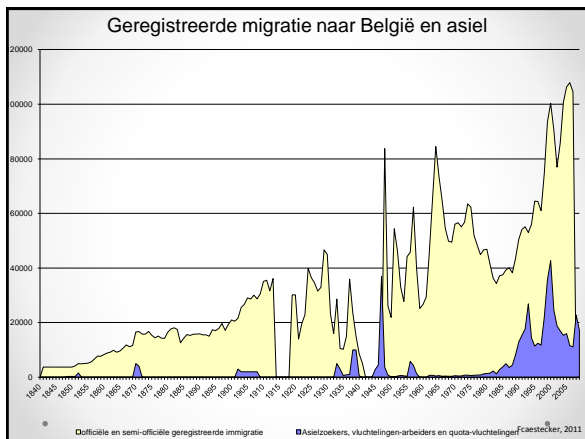
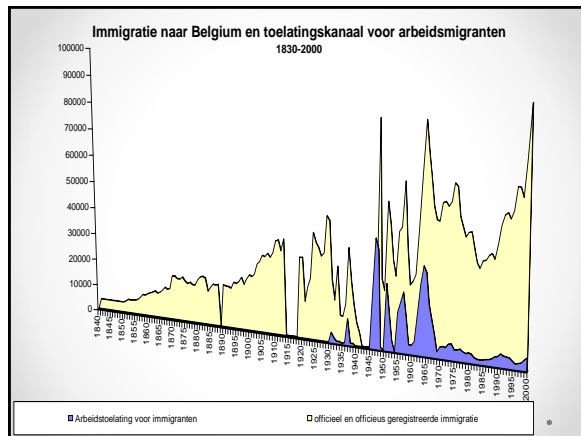
- Buitenlanders bleven uitgesloten van het politieke leven dat zich democratiseerde (1893/1919/1949).
- Het uitsluiten uit het gemeenschapsleven
 - Buitenlanders geen leidinggevende functies in het professionele verenigingsleven (1898) en vzw's (1921)
- Het uitsluiten uit de militaire gemeenschap
 - Buitenlanders geen leidinggevende functies in de burgerwacht (1897)
 - Buitenlanders vallen niet meer onder dienstplicht (1921)

Nationale oorlogssolidariteit en het "verraad" van de allochtonen Belgen

- De Eerste Wereldoorlog was een hoogtepunt in het (Belgische) natievormingsproces
 - (Duitse) Belgen in het vizier: tot zelfs in de loopgraven werden Belgen van Duitse origine ontmaskerd als "papieren Belgen" die spioneerden voor de vijand.
 - Na de oorlog
 - Het zogenaamde geschokte vertrouwen van de natie vroeg meer garanties: Een nieuwe nationaliteitswet die de sluimerende Belgen preventief wantrouwt

Het nationaal egoïsme, 1930-

- Het uitsluiten van buitenlanders uit de nationale gemeenschap
 - Het cultureel wantrouwen van het enthousiasme van immigranten en hun (klein)kinderen voor de Belgische nationaliteit
- Het uitsluiten van buitenlanders uit de verzorgingsgemeenschap
 - Het uitbouwen van de sociale zekerheid ging gepaard met een uitsluiting van buitenlanders
- Het uitsluiten van buitenlanders uit het reguliere economisch leven
 - Arbeidskaart (1931-1936), slechts na 10 jaar vrije toegang tot arbeidsmarkt, vanaf jaren 60 afgebouwd.
 - Beroepskaart (1939) voor alle buitenlanders, vanaf jaren 90

Grenzen leggen en verleggen

- Politieke beslissingen en maatschappelijke realiteit. Zijn de politiek gelegde en verlegde grenzen ook reële grenzen?
 - De politieke constructie van vreemdeling-zijn vond niet altijd zijn vertaling in het sociale weefsel
 - Sociaal-economische en religieus-culturele verschillen als alternatieve verschillen waarmee de statelijk categorisatie moest concurreren
 - Evenwel de megafoon en de infrastructuur van de staat maakte dat het staatsdiscours het maatschappelijk denken rond de "andere" beïnvloedde en vooral materiële gevolgen had voor de immigranten en hun nakomelingen.

En nu praktisch: een grenzeloos archiefbestand:

Een selectieve kijk naar immigranten

- Verleidelijk archiefbestand, maar risicovolle onderneming
 - arbeidsintensief
 - Aanvullen met minder politiek "besmette" archiefbestanden.
 - Een wantrouwige blik op immigratie: (buitenlands) strafblad, arrestatie, veroordeling, gevangenisverblijf en uitwijzing (politieke en gerechtelijke documenten).
 - Afwezig: diploma, religie, culturele activiteiten, vermogen van immigranten, organisatielevens
 - Atomisering van de migratie-ervaring:
 - Versus migratie als een collectieve ervaring
 - Praktisch
 - Tot Eerste Wereldoorlog zie vademecum van het rijksarchief, v oor Na de Eerste Wereldoorlog (tot 1942): filip.strubbe@arch.be